

STUDIA ARCHIWISTYCZNE NA UNIWERSYTECIE IM. ADAMA MICKIEWICZA W POZNANIU

IRENA MAMCZAK-GADKOWSKA

W 2019 roku Uniwersytet im. Adama Mickiewicza obchodził 100-lecie swojego istnienia. Równie długą historię mają starania o kształcenie archiwistów w Poznaniu. Pierwszą próbę, zmierzającą do utworzenia Instytutu Archiwalnego w Poznaniu, podjął po odzyskaniu przez Polskę niepodległości profesor Józef Paczkowski, wybitny archiwista, pierwszy Naczelny Dyrektor Archiwów Państwowych i profesor Uniwersytetu Poznańskiego. Jakkolwiek idea ta nie została zrealizowana, to jednak w latach 1926–1933 J. Paczkowski prowadził wykłady z archiwistyki dla studentów Wydziału Humanistycznego Uniwersytetu Poznańskiego.¹

Projekty uniwersyteckiego kształcenia archiwistów w Poznaniu zostały zrealizowane dopiero wraz z powołaniem 22 listopada 1972 r. Zakładu Archiwistyki na Uniwersytecie im. Adama Mickiewicza w Poznaniu (UAM). Jego kierownictwo objął profesor Franciszek Paprocki, doświadczony i zasłużony archiwista i historyk, w latach 1956–1961 kierownik Katedry Archiwistyki i Nauk Pomocniczych Historii na Uniwersytecie Mikołaja Kopernika w Toruniu.² Po jego śmierci Zakładem Ar-

-
- 1 Archiwum Państwowe Poznań (APP), Spuścizna J. Paczkowskiego, Sign. 3, s. 274–279; Archiwum Uniwersytetu im. A. Mickiewicza w Poznaniu (AUAM), Protokoły posiedzeń Senatu Uniwersytetu Poznańskiego 1919–1939, Sign. 15/S/9, s. 16–20; Mamczak-Gadkowska, Irena: Paczkowski Józef (1861–1933). In: Słownik biograficzny archiwistów polskich, t. I, pod red. Bielińska, Maria, Janosz-Biskupowa, Irena. Warszawa – Łódź 1988, s. 161–163; Mamczak-Gadkowska, Irena: Z historii kształcenia archiwistów w Polsce. Niezrealizowane projekty kształcenia archiwalnego z pierwszych lat II Rzeczypospolitej. In: Z uczniami, kolegami i przyjaciółmi w świecie nauki. Prace dedykowane Profesorowi Bohdanowi Ryszewskiemu w osiemdziesiątą rocznicę urodzin. Olsztyn 2014, s. 239–255.
 - 2 AUAM, Akta personalne prof. Franciszka Paprockiego, Sign. 523/1071; Kronika Uniwersytetu im. A. Mickiewicza w Poznaniu za lata akademickie 1972/1973 – 1974/1975, za rektoratu prof. dr hab. Benona Miśkiewicza. Poznań 1976, s. 111; Matelski, Dariusz: Franciszek Paprocki (1911–1978) – Archiwista, historyk i dydaktyk. In: Poznański Rocznik Archiwalno-Historyczny II/III, 1994–1995, s. 134–151; Mamczak-Gadkowska, Irena: Franciszek Paprocki, pierwszy kierownik Zakładu Archiwistyki Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu. In: Archiwista Polski 1, 2009, s. 9–21; Dorobek naukowy toruńskiego ośrodka archiwistyki. Franciszek Paprocki. In: Dorobek naukowy i dydaktyczny toruńskiego ośrodka archiwistyki, red. Robótka, Halina. Toruń 2011, s. 147–159.

chiwistyki UAM kierowali koleni profesorowie, historycy i archiwiści. W 1978 kuratorem jednostki został profesor Jerzy Strzelczyk. W latach 1988–2012 Zakładem Archiwistyki kierował profesor Stanisław Sierpowski. Od 2012 r. kierownikiem Zakładu jest profesor Irena Mamczak-Gadkowska.

W ciągu ponad czterdziestu lat istnienia Zakładu Archiwistyki byli z nim związani liczni pracownicy naukowcy.³ Aktualnie kadre naukowo-dydaktyczną Zakładu stanowią 4 profesorowie: Krzysztof Strykowski, I. Mamczak-Gadkowska, Rafał Galuba, Magdalena Biniaś-Szkopek i 2 doktorów: Magdalena Heruda-Kiełczewska i Zuzanna Jaśkowska-Józefiak. W zakresie realizacji procesu dydaktycznego na przestrzeni kilkudziesięciu lat Zakład Archiwistyki ściśle współpracował i nadal współpracuje z innymi zakładami Instytutu Historii UAM (obecnie Wydziału Historii UAM), z Archiwum Państwowym w Poznaniu, Archiwum Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu oraz innymi archiwami miejscowych urzędów i instytucji.

Та szeroka, kilkudziesięcioletnia współpraca Zakładu Archiwistyki z archiwami poznańskimi, a zwłaszcza z Archiwum Państwowym pozostaje gwarantem wysokiego poziomu kształcenia i przygotowania zawodowego studentów. Wykłady z metodyki archiwalnej, zarządzania dokumentacją, zarządzania archiwami powierzano zawsze wybitnym archiwistom, którzy przez całe swoje życie zawodowe byli związani z poznańskim Archiwum. Długoletnim współpracownikiem, a następnie pracownikiem Zakładu była docent Irena Radtke (w Zakładzie Archiwistyki w latach 1975–1988), autorka licznych prac na temat kancelarii, zwłaszcza kancelarii miasta Poznania, kancelarii pruskiej i współczesnej, oraz opracowań z zakresu metodyki archiwalnej i kształtowania narastającego zasobu archiwalnego.⁴ Po jej przejściu na emeryturę wykłady prowadził profesor Stanisław Nawrocki (w Zakładzie Archiwistyki w latach 1988–2000), wieloletni wicedyrektor Archiwum Państwowego, autor licznych prac z zakresu teorii i metodyki archiwalnej, rozwoju form kancelaryjnych, informacji naukowej, wielki zwolennik komputeryzacji archiwów.⁵ Po jego śmierci wykłady z zakresu metodyki archiwalnej i zarządzania dokumentacją współczesną prowadzi profesor Krzysztof Strykowski (w Zakładzie Archiwistyki od 2000 r.), wicedyrektor Archiwum Państwowego w Poznaniu, autor licznych prac historycznych, współ-

3 Mamczak-Gadkowska, Irena: Czterdzieści lat studiów archiwistycznych na Uniwersytecie im. Adama Mickiewicza w Poznaniu. In: *Przegląd Archiwalno-Historyczny* 2, 2015, s. 8. Artykuł zawiera pełny wykaz pracowników Zakładu oraz pełną wersję historii studiów archiwistycznych w Poznaniu, według stanu na 2015 r.

4 Mamczak-Gadkowska, Irena: Irena Radtke (1923–2014). In: *Archiwista Polski* 4, 2014, s. 104–117; Rogal, Elżbieta: Irena Radtke (1923–20014). In: *Przegląd Archiwalno-Historyczny* 1, 2014, s. 311–317.

5 Nawrocki, Stanisław: *Archiwistyka i regionalizm. Poznań 1995; Bibliografia prac prof. dr hab. Stanisława Nawrockiego za lata 1955–1995, ibidem*, s. 11–34.

autor podręcznika z zakresu metodyki archiwalnej, autor opracowań na temat problematyki kancelaryjno-archiwalnej.

Regularne studia archiwistyczne na Wydziale Historycznym UAM zostały uruchomione w roku akademickim 1975/1976. Studia te były jednak poprzedzone cieszącymi się dużym zainteresowaniem studentów wykładami oraz proseminariami i seminariami z archiwistyki, prowadzonymi przez profesora F. Paprockiego od chwili powołania w Zakładzie Archiwistyki w 1972 roku. Opracowany przez niego program studiów archiwistycznych oparty był na doświadczeniach dydaktycznych specjalizacji toruńskiej oraz zagranicznych szkół archiwalnych, zwłaszcza niemieckich. W latach siedemdziesiątych XX w. znacznie wzrosła w Polsce ilość uniwersytetów kształcących archiwistów, co miało związek z reformą administracyjną i powołaniem 49 województw. Wzrosło wówczas także zapotrzebowanie na kadrę archiwalną. Program kształcenia na uniwersyteckich specjalnościach archiwistycznych w Polsce w tym czasie był podobny.⁶ Obejmował on takie przedmioty, jak: wstęp do archiwistyki i teorii archiwalnej, rozwój form kancelaryjnych, paleografia, neografia gotycka i ruska, metodyka archiwalna, zarządzanie dokumentacją współczesną oraz informacja naukowa. Uzupełnieniem tak realizowanego programu były dwie czterotygodniowe, wakacyjne praktyki archiwalne, realizowane w archiwach państwowych, wyznaczonych przez Naczelnego Dyrektora Archiwów Państwowych, głównie w Warszawie, Toruniu, Kaliszu, Lesznie, Białymstoku, Suwałkach, Piotrkowie Trybunalskim i Siedlcach.⁷ Od lat 90. XX w. uczelnie, a właściwie sami studenci decydują o miejscu odbywania praktyki archiwalnej.

W latach osiemdziesiątych, w związku z uzyskaniem przez uniwersytety autonomii i samodzielności programowej, zaistniały możliwości większego zindywidualizowania realizowanego dotychczas programu studiów archiwistycznych poprzez zwiększenie liczby godzin przeznaczonych na przedmioty specjalistyczne, a nawet wprowadzenia do programu studiów nowych, dotychczas nierealizowanych przedmiotów. Program nauczania ulegał znacznej modyfikacji zależnej zarówno od rozwoju archiwistyki, jak i od możliwości kadrowych Zakładu Archiwistyki oraz współpracujących z nim zakładów naukowych Instytutu Historii i Archiwum Państwowego w Poznaniu. Do programu studiów archiwistycznych na UAM wprowadzono wówczas: edytorstwo źródeł, historię ustroju, konwersatorium z regionalistyki. Zwiększono liczbę godzin przeznaczonych na realizację

6 Lewandowska, Maria: Z problematyki kształcenia archiwistów w Polsce 1945–1985. In: *Archeion* 72, 1981, s. 43 i dalsze; Lewandowska, Maria: Uwagi o aktualnych programach specjalizacji archiwistycznych w Polsce. In: *Archeion* 86, 1986, s. 182–199.

7 Mamczak-Gadkowska, Irena: Specjalizacja archiwistyczna na Uniwersytecie im. Adama Mickiewicza w Poznaniu. In: *Poznański Rocznik Archiwalno-Historyczny* IV, 1996, s. 123–135.

zajęć z zarządzania dokumentacją archiwalną oraz informatyki. W tym kształcie program studiów przetrwał do lat dziewięćdziesiątych.

Od końca lat osiemdziesiątych wiele miejsca w programie uniwersyteckiego kształceniu archiwistów zajmuje informatyka. Wprowadzenie komputerów do archiwów, urzędów i innych instytucji sprawiło, że zajęcia z informatyki stały się integralnym elementem kształcenia przyszłych archiwistów. Niezależnie od tego, w latach 1990–1996 Zakład Archiwistyki UAM wspólnie z Zakładem Archiwistyki UMK oraz przy współpracy z Naczelną Dyrekcją Archiwów Państwowych organizował w Poznaniu dwutygodniowe kursy komputerowe, tzw. Letnie Szkoły Komputerowe, które ukończyło ponad stu studentów oraz pracowników archiwów państwowych.⁸

W latach 90. XX w. specjalność archiwistyczna w Poznaniu przekształciła się w trzyletni *collège* archiwistyczny, skupiający nie tylko studentów studiów historycznych, ale również innych kierunków humanistycznych, jak np. filologia polska, romańska, rosyjska, bibliotekoznawstwo, archeologia, socjologia, prawo, geografia, dziennikarstwo, a także studenci uczelni katolickich. Bardzo pozytywne i cenne doświadczenia w zakresie kształcenia na specjalności archiwistycznej studentów innych kierunków studiów zostały w nieodległej przyszłości wykorzystane w dwustopniowym modelu kształcenia uniwersyteckiego (licencjat, magisterium), po wprowadzeniu w Polsce systemu bolońskiego, który pozwala – po ukończeniu studiów licencjackich – na wybór innego kierunku studiów.

Program studiów został poza tym wzbogacony o wykłady monograficzne z archiwistyki, zwane wykładami otwartymi. Adresowane one były nie tylko do studentów archiwistyki, ale także do pozostałych studentów oraz pracowników Instytutu Historii, a także czynnych zawodowo archiwistów. Celem wykładów, oprócz poszerzenia wiedzy archiwalnej, było i jest zapoznanie słuchaczy z wybitnymi, polskimi i zagranicznymi teoretykami i praktykami z dziedziny archiwistyki i zarządzania dokumentacją. W zakresie kształtowania programu nauczania oraz jego kolejnych modernizacji pracownicy Zakładu Archiwistyki UAM korzystali z doświadczeń innych uniwersytetów oraz Sekcji Edukacji i Szkolenia Archiwalnego Międzynarodowej Rady Archiwów (International Council on Archives Section for Archival Education and Training ICA/SAE).⁹ Istotnej ewolucji uległy również wakacyjne, miesięczne praktyki archiwalne. Pierwsza praktyka, realizowana jest głównie w archiwach zakładowych: archiwach urzędów państwowych i samorządowych, archiwach uczelni wyższych, bibliotek naukowych i muzeów

8 Galuba, Rafał, Matelski, Dariusz: Pierwsza Letnia Szkoła Komputerowa. In: *Archeion* 93, 1994, s. 393–394; Sierpowski, Stanisław: Kształcenie ustawiczne. In: *Archiwista Polski* 3–4, 2001, s. 97.

9 Członkiem ICA/SAE jest Irena Mamczak-Gadkowska, w latach 1996–2000 była ona członkiem Komitetu Wykonawczego Sekcji.

oraz instytucji bankowych, natomiast druga w archiwach z zasobem historycznym: Archiwum Państwowym, Archiwum PAN oraz Archiwum Archidiecezjalnym. Program studiów archiwistycznych na UAM obejmował także i obejmuje nadal objazd naukowy po archiwach centralnych w Warszawie.

Podpisanie przez Polskę Deklaracji Bolońskiej w 1999 r. i przystąpienie do Europejskiego Obszaru Szkolnictwa Wyższego wpłynęło na zmianę systemu kształcenia uniwersyteckiego w Polsce, w tym także uniwersyteckiego kształcenia archiwistów.¹⁰ Począwszy od roku akademickiego 2005/2006, studia archiwistyczne na UAM trwają pięć lat z podziałem na studia licencjackie i magisterskie. Najlepsi studenci archiwistyki mają także możliwość kontynuacji nauki na studiach doktoranckich. Zanim jednak nastąpiło przejście UAM na dwustopniowy system boloński, na początku XXI w. wprowadzono tu jednolite, pięcioletnie studia archiwistyczne. Umożliwiło to wprowadzenie do programu studiów trzech miesięcznych praktyk archiwalnych: po drugim, trzecim i czwartym roku studiów. Chociaż ten model kształcenia był realizowany zaledwie przez pięć lat, jest oceniany bardzo wysoko zarówno przez kadrę Zakładu Archiwistyki, jak i absolwentów tych studiów. Umożliwiał on bowiem studentom zdobycie wiedzy teoretycznej, a także szerokich kwalifikacji i umiejętności praktycznych.

Przejście Instytutu Historii UAM na dwustopniowy system kształcenia wpłynęło na zmianę naboru na studia archiwistyczne. Od roku akademickiego 2005/2006, historia ze specjalnością archiwistyczną posiada własny nabór studentów jako jeden z kierunków proponowanych studentom przez Instytut Historii UAM. Począwszy od roku akademickiego 2008/2009, zmieniła się także nazwa kierunku studiów na nową: historia – archiwistyka i zarządzanie dokumentacją. Zmiana nazwy kierunku pociągnęła za sobą znaczne poszerzenie programu studiów o przedmioty z zakresu zarządzania dokumentacją współczesną, w tym także elektroniczną, zarządzania archiwami, kancelarii współczesnej i informacji naukowej.¹¹

Jakkolwiek system boloński jest różnie oceniany w środowisku uniwersyteckim, jego wielką zaletą jest możliwość podejmowania i realizowania przez studentów studiów zagranicznych w ramach programu Erasmus. Studenci archiwistyki

10 Problematyce tej poświęcona była konferencja naukowa zorganizowana 2008 r. na Uniwersytecie Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie. Materiały tej konferencji zostały opublikowane w pracy: *Kształcenie archiwistów i zarządców dokumentacji w kontekście wdrażania Procesu Bolońskiego*. Materiały Konferencji Sekcji Edukacji Archiwalnej Stowarzyszenia Archiwistów Polskich i Zakładu Archiwistyki Instytutu Historii UMCS Lublin, 23–24 października 2008 r., red. Mamczak-Gadkowska, Irena. Poznań 2009.

11 Aktualny program studiów na kierunku Historia – specjalność archiwistyka i zarządzanie dokumentacją na UAM znajduje się na stronie internetowej Wydziału Historii.

UAM chętnie korzystają z tych możliwości i odbywają jedno- lub dwusemestralne studia, głównie na uniwersytetach niemieckich, czeskich, węgierskich, francuskich, hiszpańskich i włoskich.

Dwustopniowy system kształcenia archiwistów na Wydziale Historycznym UAM spowodował zmiany w porównaniu z jednolitym, pięcioletnim programem kształcenia, realizowanym w pierwszych latach XX w. Na studiach licencjackich blok przedmiotów specjalistycznych liczy ok. 900 godzin, a na studiach magisterskich ok. 450 godz. Stanowi to mniej więcej połowę liczby godzin przeznaczonych na studia, a drugą część stanowią przedmioty historyczne. Uzupełnieniem zajęć dydaktycznych i praktyki archiwalnej jest realizowany na I roku studiów magisterskich objazd naukowy po archiwach historycznych, zarówno polskich, jak i lub zagranicznych.¹²

W programie studiów licencjackich z zakresu archiwistyki i zarządzania dokumentacją znajdują się przedmioty należące do kanonu wykształcenia archiwalnego, takie jak: podstawy archiwistyki, metodyka opracowania dokumentacji współczesnej, zarządzanie dokumentacją współczesną i historia archiwów polskich. Bardzo ważną rolę w kształceniu archiwistów odgrywają zagadnienia kancelarii, począwszy od rozwoju form kancelaryjnych, aż do problematyki kancelarii i dokumentacji współczesnej. Uzupełniają je przedmioty z zakresu informacji: informacja naukowa, archiwa w społeczeństwie informacyjnym, archiwalne pomoce informacyjne oraz profilaktyka i konserwacja w archiwach. Zostały również wprowadzone przedmioty nowe, takie jak: prawo archiwalne i prawo administracyjne. Tak realizowany program studiów I stopnia, stanowiący pewną całość i uzupełniony praktyką w archiwach zakładowych, przygotowuje specjalistów od kancelarii współczesnej i zarządzania dokumentacją, umożliwia więc w ten sposób absolwentom tych studiów podejmowanie pracy w kancelariach i archiwach zakładowych urzędów i instytucji. W programie studiów magisterskich dokonano znaczących zmian pod kątem przygotowania absolwentów do pracy w archiwach historycznych i zarządzania archiwami. Mając to na uwadze, w programie studiów realizowane są zajęcia z teorii i metodyki archiwalnej, ze szczególnym uwzględnieniem metodyki opracowania archiwaliów staropolskich oraz zajęcia z paleografii łacińskiej, neografii gotyckiej i ruskiej. Osobną grupę zajęć stanowią wykłady z zarządzania archiwami oraz e-administracji, nowoczesnej informacji (informacji archiwalnej i zarządzania informacją), a także zajęcia z kancelarii tajnej i ochrony informacji niejawnych. Program studiów magisterskich uzupełniają

12 Kwiatkowska, Wiesława: Jak kształcić archiwistów? Programy nauczania na polskich uniwersytetach w ostatniej dekadzie. In: Zatrzymać przeszłość. Dogonić przyszłość. Pamiętnik VI Powszechnego Zjazdu Archiwistów Polskich, Wrocław 5–7 września 2012, red. Chorążyczewski, Waldemar, Strykowski, Krzysztof. Wrocław 2013, s. 139–151.

zajęcia z public relations i popularyzacji w archiwach, zajęcia dotyczące archiwów zagranicznych i międzynarodowej współpracy archiwalnej, edytorstwa źródeł oraz ochrony dziedzictwa kulturowego.

Duże znaczenie w historii kształcenia archiwistów na Wydziale Historycznym UAM, podobnie jak na innych uniwersytetach kształcących archiwistów w Polsce, miało wypracowanie w środowisku akademickim modelu kompetencji zawodowych archiwistów i zarządców dokumentacji. Wobec problemów związanych z kształceniem archiwistów, wynikających z wprowadzenia systemu bolońskiego oraz znacznego zróżnicowania programowego w kształceniu archiwistów na poziomie wyższym, z inicjatywy powstałej w 2007 r. Sekcji Edukacji Archiwalnej Stowarzyszenia Archiwistów Polskich oraz przedstawicieli toruńskiego, uniwersyteckiego środowiska archiwistów, przystąpiono do wypracowania standardów programowych dla studiów z zakresu archiwistyki i zarządzania dokumentacją zarówno w ramach kierunku studiów, jak i specjalności. Prace działającego w latach 2007–2009 zespołu roboczego, składającego się przede wszystkim z przedstawicieli ośrodków kształcenia archiwalnego na Uniwersytecie Mikołaja Kopernika, Uniwersytecie im. Adama Mickiewicza, Uniwersytecie Marii Curie-Skłodowskiej, Uniwersytecie Warszawskim, Uniwersytecie Wrocławskim i Uniwersytecie Śląskim doprowadziły do wypracowania modelu kompetencji zawodowych, który został zaprezentowany uczestnikom konferencji poświęconej edukacji archiwalnej w Toruniu w 2009 r., a następnie opublikowany na stronach internetowych SAP oraz w czasopiśmie „Archiwista Polski”.¹³ Model ten, przyjęty po szerokich konsultacjach w środowisku archiwalnym, ministerialnym i uniwersyteckim, stanowi punkt wyjścia dla budowania lub doskonalenia programów kształcenia archiwistów i zarządców dokumentacji w wyższych uczelniach w Polsce, zarówno na poziomie licencyjnym, jak i magisterskim.

W czterdziestopięcioletniej historii kształcenia archiwistów na Wydziale Historycznym UAM program nauczania ulegał stałej ewolucji. Niezmiennie pozostały tradycje specjalności archiwistycznej, a mianowicie stała współpraca naukowa i dydaktyczna Zakładu Archiwistyki UAM z miejscowymi archiwami i urzędami. Dzięki tej współpracy część zajęć dydaktycznych (niezależnie od praktyk wakacyjnych w archiwach) była i jest realizowana w archiwach różnych urzędów i instytucji. Integralną częścią programu studiów archiwistycznych

13 Chorążyczewski, Waldemar, Kwiatkowska, Wiesława: Model kompetencji zawodowych archiwistów i zarządców dokumentacji. Wersja końcowa. In: *Kształcenie archiwistów i zarządców dokumentacji. Model kompetencji zawodowych*, red. Kwiatkowska, Wiesława. Poznań 2009, s. 13–27; Dokumenty Stowarzyszenia Archiwistów Polskich. Model kompetencji zawodowych archiwistów i zarządców dokumentacji. Rekomendacja Zarządu Głównego Stowarzyszenia Archiwistów Polskich uchwalona 4 listopada 2010 r. In: *Archiwista Polski* 4, 2010, s. 13–21.

pozostają praktyki archiwalne.¹⁴ W programie studiów archiwalnych realizowane są dwie miesięczne praktyki archiwalne: pierwsza, po drugim roku studiów licencjackich – w archiwach zakładowych urzędów i instytucji; druga, po pierwszym roku studiów magisterskich – w archiwach państwowych z zasobem historycznym.

Niezależnie od praktyk archiwalnych poznańskie archiwa, biblioteki ze zbiorami specjalnymi oraz muzea i urzędy organizują dla studentów archiwistyki i zarządzania dokumentacją liczne staże i wolontariaty. Jedna z tych inicjatyw zasługuje na szczególne wyróżnienie. Od 2003 r., na mocy porozumienia Prezydenta Miasta Poznania i Rektora UAM, Urząd Miasta Poznania organizuje czteromiesięczne, płatne staże dla studentów UAM. Każdego roku bierze w nich udział stu studentów UAM różnych kierunków i specjalności, w tym także liczni studenci archiwistyki i zarządzania dokumentacją.

Poznański ośrodek archiwistyczny może poszczycić się znaczącym dorobkiem naukowym. Działalność naukowo-badawcza pracowników Zakładu Archiwistyki obejmuje szeroką problematykę z zakresu: teorii i metodyki archiwalnej, archiwoznawstwa, kancelarii, zarządzania dokumentacją współczesną, archiwaliów w bibliotekach i muzeach, edytorstwa źródeł i źródłoznawstwa, informacji naukowej w archiwach, prawa archiwalnego i historii regionalnej, historii Polski i powszechnej XX w.

Pracownicy Zakładu Archiwistyki razem z archiwistami Archiwum Państwowego w Poznaniu, są autorami i redaktorami podręczników, monografii i skryptów wykorzystywanych w kształceniu archiwistów. Najważniejsze z nich to: „Metodyka pracy archiwalnej” przygotowanego przez profesorów Stanisława Nawrockiego i Stanisława Sierpowskiego (w latach 1992–2004 ukazało się pięć wydań tego podręcznika); dwóch tomów wyboru źródeł zatytułowanych „Dzieje archiwistyki polskiej”, pod redakcją Stanisława Sierpowskiego i Dariusza Matelskiego (t. 1, Poznań 1988, t. 2, Poznań 1993); podręcznika pt. „Rozwój form kancelaryjnych na ziemiach polskich od średniowiecza do końca XX wieku” (Poznań 1998) pióra Stanisława Nawrockiego; trzykrotnie wydawanego „Vedemecum kancelaryjno-archiwalnego” (Poznań 2001, 2006 i 2011) pod redakcją Krzysztofa Strykowski; dziejów archiwów polskich „Archiwa państwowe w II Rzeczypospolitej” (Poznań 2006) opracowanych przez Irenę Mamczak-Gadkowską; skryptów autorstwa Rafała Galuby, zawierających przepisy prawne i metodyczne dla archiwistów: „Przepisy metodyczne dla archiwów” (Poznań 2002), „Archiwa przepisy prawne (2000–2007)”, (Poznań 2007); pracy „Archiwa państwowe w latach 1918–2011”. „Podstawy prawne działalności (Poznań 2013)” przygotowanej przez Rafała Galubę; skryptu Jarosława

14 Robótka, Halina: Praktyki studenckie w świetle potrzeb dydaktycznych uczelni – teoria i praktyka. In: Archeion 87, 1990, s. 179–185.

Wiśniewskiego z zakresu archiwów w bibliotekach i muzeach „Archiwa w bibliotekach i muzeach” (Poznań 2000); skryptu do nauki czytania pisma staroruskiego i rosyjskiego, przygotowanego przez Krzysztofa Pietkiewicza „Cyrylica. Skrypt do nauki odczytywania pisma staroruskiego i rosyjskiego dla studentów archiwistyki” (Poznań 1996); skryptu do paleografii autorstwa Magdaleny Biniaś-Szkopek, Małgorzaty Delimaty i Łukasza Skrzypczaka „Podstawy paleografii łacińskiej: skrypt dla studentów archiwistyki” (Poznań 2007).

Niezależnie od dorobku z zakresu teorii i metodyki archiwalnej, archiwoznawstwa, prawa archiwalnego i źródłoznawstwa, w dorobku naukowych pracowników Zakładu Archiwistyki znajdują się liczne prace z zakresu historii Polski i powszechnej (od średniowiecza po historię współczesną), historii regionalnej, biografistyki i edukacji archiwalnej.¹⁵

Zakład Archiwistyki na przestrzeni kilkudziesięciu lat organizował liczne konferencje naukowe poświęcone szeroko pojętej problematyce archiwalnej oraz kształceniu archiwistów. Tylko w ostatnich latach zorganizowano konferencje poświęcone między innymi: dokumentacji masowej, archiwom prywatnym, nowym funkcjom archiwów, współczesnej dokumentacji-współczesnym archiwom, metodyce i standardom opracowania archiwalnego oraz 100-leciu polskich archiwów państwowych. Zaowocowały one następującymi publikacjami: „Dokumentacja masowa” (Poznań 2012), „Nowe funkcje archiwów”, (Poznań 2015), „Współczesna dokumentacja-współczesne archiwa” (Poznań 2018), „Metodyka i standardy opracowania archiwalnego” (2018).¹⁶ Pracownicy Zakładu biorą też aktywny udział w konferencjach, zjazdach i kongresach archiwalnych organizowanych w kraju i za granicą.¹⁷

15 Pełniejsze informacje na temat dorobku naukowego pracowników Zakładu Archiwistyki znajdują się na stronie internetowej Instytutu Historii UAM. Patrz także: Kulecka, Alicja: Podręczniki archiwalne (pomiędzy teorią a praktyką). In: Podręczniki archiwalne od koncepcji do realizacji, red. Kwiatkowska, Wiesława i Rosa, Agnieszka, Poznań 2012, s. 37–49; Wnuk, Małgorzata: Polskie podręczniki do nauczania archiwistyki na wybranych uniwersytetach – przegląd i zestawienie, ibidem, s. 49–87.

16 Dokumentacja masowa. Z problematyki kształtowania zasobu archiwalnego, red. Mamczak-Gadkowska, Irena i Strykowski, Krzysztof, Poznań 2012; Nowe funkcje archiwów, red. Mamczak-Gadkowska, Irena i Strykowski, Krzysztof. Poznań 2015; Metodyka i standardy opracowania archiwalnego, red. Mamczak-Gadkowska, Irena, Strykowski, Krzysztof. Poznań 2019.

17 Sierpowski, Stanisław: Nowe kierunki kształcenia archiwistów. In: Archeion 94, 1995, s. 346–349; Mamczak-Gadkowska, Irena: Problematyka kształcenia archiwalnego na konferencjach Sekcji Edukacji i Szkolenia Archiwalnego Międzynarodowej Rady Archiwów w latach 1996–2000. In: Archiwa i archiwiści w dobie społeczeństwa informacyjnego. Pamiętnik IV Powszechnego Zjazdu Archiwistów Polskich, Szczecin, 12–13 września 2002, red. Nałęcz, Daria, t. 1. Toruń 2002, s. 405–417; Mamczak-Gadkowska, Irena: Posiedzenie Komitetu Wykonawczego Sekcji Edukacji i Szkolenia Międzynarodowej Rady Archiwów. In: Archiwista Polski 4, 1997, s. 45–48; Mamczak-

Począwszy od 2014 r. Instytut Historii UAM wraz z Archiwum Państwowym w Poznaniu wydają czasopismo archiwalne „Przegląd Archiwalno-Historyczny”, którego redaktorem jest profesor Krzysztof Strykowski, a które powstało na bazie „Poznańskiego Rocznika Archiwalno-Historycznego”, wydawanego w latach 1993–2013 przez Archiwum Państwowe w Poznaniu.

Zakład Archiwistyki UAM nie prowadzi studiów zaocznych, ale od roku akademickiego 2011/2012 uruchomił studia eksternistyczne dla pracowników kancelarii i archiwów, którzy nie posiadają wykształceni wyższego z zakresu archiwistyki i zarządzania dokumentacją, a począwszy od roku akademickiego 2011/2012, Podyplomowe Studia Archiwistyki i Zarządzania Dokumentacją.

Począwszy od 1995 r. na Wydziale Historycznym UAM działa Studenckie Koło Naukowe Stowarzyszenia Archiwistów Polskich, które współpracuje ze Stowarzyszeniem Archiwistów Polskich (członkowie Koła są członkami SAP – Oddział w Poznaniu).¹⁸ Członkowie Koła wykazują wiele inicjatyw w zakresie organizacji wykładów monograficznych, ponadprogramowych wyjazdów do archiwów polskich i zagranicznych oraz wygłaszają referaty na organizowanych corocznie, począwszy od 1997 r., Ogólnopolskich Zjazdach Studentów Archiwistyki.

Specjalizację archiwistyczną na UAM ukończyło ponad tysiąc osób. Znaczna część słuchaczy studiów archiwistycznych na Wydziale Historycznym UAM uzupełniała swoją wiedzę z archiwistyki i zarządzania dokumentacją na seminariach licencjackich i magisterskich, prowadzonych w przeszłości przez profesorów i doktorów habilitowanych: F. Paprockiego, I. Radtke, S. Nawrockiego i S. Sierpowskiego, a obecnie na seminariach licencjackich i magisterskich profesorów: K. Strykowskiego, I. Mamczak-Gadkowskiej, R. Galuby i M. Biniaś-Szkopek. Udział w seminariach z archiwistyki nie jest obowiązkowy, część studentów archiwistyki i zarządzania dokumentacją, ze względu na zainteresowania naukowe, uczestniczy w seminariach z zakresu nauk pomocniczych historii, regionalistyki oraz historii.

Liczba studentów studiujących archiwistykę i zarządzanie dokumentacją na Wydziale Historycznym UAM w latach 1975–2015 kształtowała się różnie

-Gadkowska, Irena: IX Sympozjum Międzynarodowe na temat kształcenia archiwalnego. In: *Archeion* 100, 1999, s. 431–433; Strykowski, Krzysztof, Chorążyczewski, Waldemar: Czym dzisiaj żyją archiwa na świecie? In: *Archiwista Polski* 3, 2008, s. 7–19; Strykowski, Krzysztof, Chorążyczewski, Waldemar: Strategia działań Międzynarodowej Rady Archiwów na lata 2008–2018. In: *Archiwista Polski* 3, 2008, s. 21–26; Strykowski, Krzysztof, Międzynarodowa Konferencja Okrągłego Stołu Archiwów – Toledo, 24–29 października 2011 r. In: *Archiwista Polski* 2, 2012, s. 111–121.

18 Wojciechowski, Przemysław: Z życia Koła SAP na UAM. In: *Biuletyn Stowarzyszenia Archiwistów Polskich Oddział w Poznaniu* III, 1995, s. 18–19; Dzikowska, Agnieszka, Zwierzykowski, Michał: Sprawozdanie z działalności Studenckiego Koła Naukowego SAP na Wydziale historycznym UAM w Poznaniu w 1997 r. In: *Poznański Rocznik Archiwalno-Historyczny* V, 1998, V, s. 219–221.

– średnio od 20 do ok. 60, obecnie ok. 20–30 studentów rocznie. Podkreślić należy, że od chwili uruchomienia studiów archiwistycznych w Poznaniu nabór studentów na tę specjalność odbywa się corocznie, a w ostatnich latach nie tylko na studiach dziennych, ale także eksternistycznych i podyplomowych. Część studentów, korzystając z przywileju studiowania na dwóch kierunkach, podejmuje równoległe naukę na innych wydziałach i kierunkach UAM, a nawet na innych uczelniach. W pierwszych latach istnienia specjalności archiwistycznej na UAM studenci najczęściej łączyli studia archiwistyczne ze specjalnością nauczycielską. W ostatnich latach natomiast studenci specjalności archiwistycznej w ramach drugiego kierunku wybierają przede wszystkim studia prawnicze, administracyjne i filologiczne.

Losy absolwentów poznańskich studiów archiwistycznych nie były do tej pory przedmiotem szczegółowych badań. Wiadomo jednak, że wielu z nich podejmuje pracę zgodnie z wyuczonym zawodem w archiwach państwowych, kościelnych, archiwach zakładowych różnego typu (urzędów administracji, uczelni, banków, telewizji, placówek służby zdrowia itp.), archiwach outsourcingowych, oddziałach zbiorów specjalnych bibliotek. Rośnie liczba absolwentów zatrudnianych w administracji państwowej i samorządowej, kancelariach prawnych itp. Najwybitniejsi absolwenci specjalizacji archiwistycznej podejmują pracę naukową w Instytucie Historii UAM, a także na innych uniwersytetach, w placówkach naukowych Polskiej Akademii Nauk oraz instytutach naukowo-badawczych w kraju, a także w regionalnych towarzystwach naukowych.

Kształcenie archiwistów na Wydziale Historycznym UAM ma bogate tradycje oraz liczący się dorobek naukowy i dydaktyczny. Na pozycję specjalności archiwistyka i zarządzanie dokumentacją na Uniwersytecie im. Adama Mickiewicza w Poznaniu wpływają nie tylko dokonania pracowników Zakładu Archiwistyki ale także stale doskonalona oferta dydaktyczna dla studentów, zgodna z rozwojem teorii i praktyki archiwalnej.

Die Archivistik an der Adam-Mickiewicz-Universität in Posen

Im Beitrag wird die Geschichte der Archivistik an der Geschichtsfakultät (heute Fakultät für Geschichte – Wydział Historii) der Adam-Mickiewicz-Universität in Poznań / Posen präsentiert, die von einem anerkannten Posener Archivar und Historiker, Professor Franciszek Paprocki, gegründet wurde. Die Verfasserin zeigt die Entwicklung dieser Studien anhand ihrer Benennung, Programme und Bildungsmodelle. Sie macht auf die Besonderheiten der Ausbildung der Archivare in Posen aufmerksam, die in einer engen wissenschaftlichen und didaktischen Zusammenarbeit mit örtlichen Archiven und Behörden beruht. Der Artikel verweist nicht nur auf die Möglichkeit des Didaktik-Studiums, das sowohl in der Vergangenheit als auch in der Gegenwart angeboten wurde und wird, sondern auch auf den Beitrag der Archivare aus Posen für die Forschung: Sie können sich rühmen, zahlreiche Lehrbücher und Skripten zum Archivistudium und Geschichtsarbeiten veröffentlicht zu haben sowie in Zusammenarbeit mit dem Staatsarchiv eine Archivzeitschrift herauszugeben.

Studies of Archival Science at Adam Mickiewicz University in Poznań

The contribution deals with history of archival studies at the Historical Faculty (at present the Faculty of History – Wydział Historii) of Adam Mickiewicz University in Poznań, the founder of which was a renowned archivist and historian from Poznań Professor Franciszek Paprocki. The authoress introduced development of these studies in the context of their names, programmes and models of education. She stressed specifics of Poznań archival education based on the narrow scientific and didactic cooperation with the local archives and Offices. The article does not only refer to an offer of didactic study which has been practised both in the past and at present but also to the scientific contribution of Poznań archivists who may be proud of a considerable number of textbooks and manuals for archival studies as well as historical works and together with the State Archives of issuing of archival journal.